

OTKA T 043 280

„A területfejlesztés és a határmenti együttműködés kapcsolata a Duna-Dráva-Száva Eurorégió térségében”

Zárójelentés

Összegzés

A hároméves kutatási program során minden, a pályázatban betervezett tevékenység elvégzésre került és a kutatási eredmények folyamatos publikálásra, bemutatásra kerültek a pályázat keretében elkészített publikációkban. A kutatás mind elméleti (tudományos), mind pedig gyakorlati (alkalmazott) szempontból hasznosnak bizonyult a Duna-Dráva-Száva Eurorégiót alkotó partnerek számára, melyet azok a fejlesztési projektek bizonyítanak, amelyek az OTKA kutatásban résztvevő kutatók segítségével, az eurorégió partnerei által az elmúlt években a Phare és az Interreg programok keretében benyújtásra (és elnyerésre) kerültek. Mindemellett, a kutatás eredményei közvetlenül hasznosulnak az egyetemi oktatásban a kutatók által meghirdetett kurzusok keretében, pl. a PTE Földrajzi Intézete által meghirdetett „Határmenti térségek, eurorégiók” címet viselő speciálkollégium, stb. keretében. Az OTKA kutatás két legfontosabb gyakorlati eredménye és hozadéka, hogy Pécs-Baranya döntéshozói számára bemutatásra kerültek egyrészt a jelenlegi határmenti / euroregionális együttműködési formák és keretek gyengeségei, problémái; másrészt a tervező szakemberek számára feltárásra kerültek azok a határon átnyúló együttműködési területek, lehetőségek, amelyek ezidáig kihasználatlanok maradtak. A kutatás eredményeként olyan javaslatok kerültek megfogalmazásra, amelyek a nemzeti és európai uniós területfejlesztési politika érdemi módosítását irányozzák elő tudományos megalapozottsággal és gyakorlati alátámasztottsággal.

A Duna-Dráva-Száva Eurorégió jövője elválaszthatatlan az érintett országok területfejlesztési politikáitól, a regionalizmus fejlődésétől, a decentralizációtól, illetve az uniós források közös tervezésen alapuló hasznosításától. „A területfejlesztés és a határmenti együttműködés kapcsolata a Duna-Dráva-Száva Eurorégió térségében” címet viselő OTKA kutatás mindezen problémák megoldásához, illetve a kínálkozó lehetőségek optimális hasznosításához dolgozott ki módszereket, illetve azokhoz kapcsolódóan kritikai észrevételeket, javaslatokat fogalmazott meg.

A kutatás egyik fontos eredménye, hogy részben az OTKA kutatás eredményeire alapozva, Merza Péter, a pályázat egyik kutatója, 2005. decemberében sikeresen megvédte „Az európai uniós területfejlesztési források felhasználása a Dél-Dunántúl társadalmi-gazdasági felzárkóztatási folyamatában” címet viselő PhD disszertációját, amely több helyen is integrálja az OTKA kutatás eredményeit, tapasztalatait.

Általános céljaink, a kutatás szakmai háttere

A kutatási program célja a vizsgált terület fejlesztési aspektusainak szintetizálása, nevezetesen a magyar- és a horvát területfejlesztés, illetve a horvát-magyar határmenti együttműködésben rejlő lehetőségek egységesített rendszerének kidolgozása volt, a két ország euroatlanti integrációjának tükrében. Ennek megfelelően e tartalmilag egymáshoz sok szálon kapcsolódó, interdependens rendszer vizsgálatát végeztük el, melynek eredményeként a határmenti – sok szempontból igen elmaradott – térségek, pl. az Ormánság, társadalmi-gazdasági fejlődésében rejlő lehetőségek és szükségszerűségek meghatározásra kerültek. A kutatás célja volt, hogy bemutassuk a létjogosultságát a helyi kezdeményeseknek, melyek igen jól kiegészíthetik a Budapest-Zágráb tengely mentén megvalósuló államközi együttműködési formákat. A kutatás lefolytatására igen szerencsés geopolitikai környezetben, illetve időszakban került sor: 2004-ben Magyarország az Európai Unió teljes jogú tagjává vált, melynek megfelelően mind a területfejlesztési politika jelentős eszközrendszerhez (forráshoz) jutott és jut, mind pedig a határmenti területek felértékelődtek az uniós fejlesztési politikáknak (policy) megfelelően. Ezek térségek a korábbiaknál lényegesen nagyobb fejlesztési forráshoz juthatnak (különösen 2007. január 1. után az „Európai területi együttműködés” nevű célkitűzés (objective) megjelenésével.

Kutatásunk során a gyakorlati példák elemzésével egyidejűleg meghatároztuk a vizsgált térség sajátosságain túlmutató, makroregionálisan is releváns, elméleti téziseket, melyek a társadalmi-gazdasági felzárkózási- és fejlesztési folyamat tervezési és koordinációs folyamatának alapját képezhetik. Ezek – az elsősorban térszerkezeti – vizsgálatok igazolták, hogy a horvát-magyar határmenti együttműködésben különös jelentőségű és fontosságú a történelmi Baranya (Baranya és Eszék-Baranya) közötti együttműködések intenzifikálása, mert ezeken a struktúrákon alapulva a bosnyák és a szerb térségek irányába olyan transzmissziós funkciót tölt be a térség, amely európai kontextusban is jelentős. (Összegezve és leegyszerűsítve azt mondhatjuk, hogy a „Balkán” integrációs folyamatának ez a térség kell,

hogy elméleti- és gyakorlati modelljeként funkcionáljon, mert a Duna-Dráva-Száva Eurorégió felépítése tükrözi a multietnikai és multikulturális problémákat, kihívásokat, ugyanakkor a politikai stabilitás oldaláról képes mintaértékű és követendő példaként funkcionáló együttműködések katalizálni.)

A kutatás két gondolkodási-területfejlesztési irányzatot egyesített: a regionalizmust és a határmenti együttműködést. A két gondolkodási-tervezési folyamat a következő eszmétörténeti múltra tekinthet vissza, melyek a kutatás létjogosultságát igazolták:

Az Európai Unió fejlődéstörténetének kiemelkedő jelentőségű folyamata a regionalizmus és a nemzetközi regionális együttműködés megjelenése és térnyerése. Hazánk euroatlanti integrációjával megjelentek a regionalizmus alapját jelentő régiók, melyek mind az EU-ból érkező területfejlesztési források, mind pedig a kormányzati területfejlesztés egyik legfontosabb térbeli egységét fogják képezni. A nemzetközi regionális együttműködés hazai megjelenési formáival szintén találkozhatunk az 1990-es évektől a különféle határmenti együttműködési megállapodások, euroregionális együttműködési szerződések és az Európai Unió által – a Phare Programon keresztül – támogatott ún. CBC, azaz határmenti együttműködési szerződések formájában. A Dél-Dunántúl, ezen belül is a horvát határszakasz azonban igen speciális helyzetben van a határmenti együttműködések területén: a délszláv háború miatt a határ elválasztó szerepe igen erős, Horvátországot politikai berendezkedése miatt az EU pénzügyileg nem támogatta 2003-ig, illetve határmenti együttműködés (horvát oldalának) uniós támogatása várhatóan csak 2006-ban jelenik meg. (Ennek oka, hogy a 2005-ben indított Szomszédsági Program első nyertes projektjeinek a megkezdése adminisztrációs okokból késik.) E negatív körülmények ellensúlyozására, helyi kezdeményezésen alapulva, 1998-ban magyar, horvát és bosnyák részvétellel megalapításra került a Duna-Dráva-Száva Eurorégió. A kutatás eredményeként megállapításra került, hogy küldetését, funkcióját ezidáig nem töltötte az eurorégió, azaz nem vált a regionális együttműködés intézményi keretévé a magyar-horvát-bosnyák határtérségben, az megmaradt esetleges működő, politikai grémiumnak, melyben az elmúlt években egyre kevesebb valódi szakmai alapokon nyugvó konkrét együttműködési forma alakult ki. Továbbra is a jövőbe vész az euroregionális együttműködési struktúrák valódi hasznosítása, hasznosulása.

Az Európai Unió 2000-ben született döntésének megfelelően CBC együttműködési programot indított Horvátország és Magyarország a Phare, illetve a CARDS programok

finanszírozásával. Emellett a horvátországi politikai változások egyértelműen elősegítették mind a kutatás elvégzését, mind pedig az euroatlanti integrációs folyamat felgyorsulását.

A kutatás célul tűzte ki a bosnyák területek vizsgálatát is, tekintettel arra, hogy a posztháborús állapotok stabilizálásának egyik módja a terület bekapcsolása az európai társadalmi-gazdasági térbe, melynek egyetlen geopolitikai-geostratégiai iránya Kelet-Szlavónián és a Dél-Dunántúlon keresztül vezet, lehetséges területi alapú megvalósítási formája, struktúrája pedig a Duna-Dráva-Száva Eurorégió lehet. A bosnyák térségek vizsgálata több szempontból is problematikus volt a kutatás során: egyrészt az adatok, dokumentumok hozzáférhetősége korlátozott, másrészt az eurorégió horvát partnerei sem látják belátható időn belül realitásnak az EU csatlakozást és ezzel együtt a fejlesztési források hatványozott növekedését.

A kutatás fontos erénye volt a valódi nemzetközi jelleg, amely elősegítette a két ország szakmai együttműködésének fejlődését, egymás területfejlesztési elképzeléseinek megismerését, és ezáltal a konkrét együttműködések megvalósulását. A kutatás során felhasználtuk a Pécsi Tudományegyetem, az eszéki Strossmayer Egyetem és a Tuzlai Egyetem között meglévő testvéregyetemi kapcsolatokat, valamint a Duna-Dráva-Száva euroregionális együttműködés keretében kialakult szakmai kapcsolatokat.

A kutatás során az alábbi résztvevőkenységek, feladatok kerültek elvégzésre (évenkénti bontásban):

2003

A kutatás első évében, a munkatervben szereplő feladatok elvégzésének megfelelően, a témát érintő elméleti-teoretikus feladatok kerültek megvitatásra, feldolgozásra; illetve megtörtént a kutatást megalapozó adatgyűjtés, rendszerezés. Ennek keretében a következő adatgyűjtési feladatokat végeztük el:

1. Az előkészítés alatt lévő Nemzeti Fejlesztési Terv vonatkozó adatainak, fejezeteinek kigyűjtése, rendszerezése (Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Program és Akcióterv).
2. Az Eszék-Baranyai Zsupánság, a Verőcei Zsupánság és a Kaproncai Zsupánság fejlesztési terveinek beszerzése, adatgyűjtés, az adatok rendszerezése.

3. A Tuzla-Drina Kanton fejlesztési terveinek beszerzése, adatgyűjtés és rendszerezés a vizsgált térségre vonatkozóan.

A területfejlesztési adatgyűjtéssel párhuzamosan beszerzésre kerültek a határmenti együttműködés szerződesei, megállapodásai, valamint a Duna-Dráva-Száva Eurorégió munkacsoportjai keretében készített jegyzőkönyvek beszerzésre, elemzésre kerültek. Ezekhez az adatgyűjtési és rendszerezési feladatokhoz kapcsolódóan az alábbi feladatokat végeztük el:

- Megvizsgáltuk a területfejlesztéshez kapcsolódó, 1996 óta keletkezett, korábban gyűjtött és rendszerezett adatokat, elemeztük azok határmenti vonatkozásait.
- A gyakorlati megvalósulás szempontjából megvizsgáltuk a határmenti együttműködési megállapodások és szerződések konkrét tartalmát, az azok mögött található valódi kapcsolatokat, együttműködési formákat.
- Elemeztük a Duna-Dráva-Száva euroregionális együttműködés keretében aláírt megállapodásokat, illetve a gyakorlati alkalmazás, a működés szempontjából értékeltük a munkacsoportok tevékenységét.
- Feltártuk a testvérvárosi együttműködési szerződések területfejlesztési aspektusait, illetve megvizsgáltuk, hogy milyen valódi együttműködési formákat generáltak ezek a formális együttműködések (Pécs-Eszék, Barcs-Verőce, Kaposvár-Kapronca).
- Összegyűjtöttük és rendszereztük a CBC program horvát-magyar határszakaszára kiírt kisprojekt pályázatra érkezett projekteket, elemeztük azok ágazati, területi és intézményi megoszlását. Ehhez kapcsolódóan meghatároztuk azokat a területeket ahol a legjelentősebb a magyar partnerek kezdeményező szerepe, érdekeltisége.
- Az eredeti munkatervtől eltérően nem került sor közvetlen eszmecsere a horvát-bosnyák partnerekkel, tekintettel arra, hogy kérésüknek megfelelően (a horvátországi választások miatt) 2004-re áthelyezésre került a fejlesztési dokumentumok és elképzelések közös megvitatása.
- A kutatási eredményeket a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem, Geográfia című szaklapjában publikáltuk „Euroregionális együttműködési kezdeményezések a Dél-Pannon Makrorégióban” címmel.

2004

2004-ben az eurorégió elnöksége Boszniából visszakerült Baranyába, így lehetőségünk nyílt közvetlenebb kutatások, elemzések elvégzésére, amelyek fontos – a területfejlesztés és a határmenti együttműködés elméleti és gyakorlati kérdéseivel foglalkozó – következtetések, megállapítások levonását eredményezték. Értékelésre került a 2001-es és 2002-es évek bosnyák elnöksége, illetve az azt megelőző eszéki elnökség. Összesítésre és elemzésre kerültek a 2003-as évben támogatáshoz jutott Phare CBC Kisprojekt Alap nyertes pályázataira és konzultációt folytattunk a VÁTI-val, mint irányító hatósággal a program tapasztalatairól. Feltárássra kerültek a határmenti területek együttműködési lehetőségei a rendelkezésre álló Phare CBC Magyarország-Horvátország Kísérleti Kisprojekt Alap pályázati kiírásainak megfelelően, illetve a pályázható Interreg III B program kiírásának megfelelően (ekkor az Interreg III A program még nem támogatta ezt a határszakaszt, a III C program kedvezményezett országai között pedig továbbra sem szerepel Horvátország). Kidolgozásra kerültek a különféle társadalmi-gazdasági együttműködések lehetséges formái, keretei, a közös területfejlesztés megjelenési formái, lehetséges programjai, különös tekintettel a gazdasági-, infrastrukturális-, természetvédelmi együttműködési lehetőségek feltárására.

Az év folyamán készített oktatási segédanyag keretében (Dr. Golobics Pál – Merza Péter (2004): Határmenti együttműködések és támogatási programok a Dél-Dunántúlon, Pécsi Tudományegyetem, Földrajzi Intézet, 20 p.) bemutatásra és elemzésre kerültek a Dél-Dunántúl euroregionális együttműködései (Duna-Dráva-Száva Eurorégió, Dráva-Mura Eurorégió), a különféle nemzetközi együttműködések („Jövőrégió”), valamint felvázoltuk azok lehetséges jövőbeni fejlődési pályáját, általunk szükségesnek és fenntarthatónak vélt fejlesztési programját.

Tekintettel arra, hogy 2004-ben megkezdődött az I. nemzeti Fejlesztési Terv megvalósítása egyrészt részt vettünk azokon a projektgenerálási workshopokon, ahol a határmenti térségek képviselői fejlesztési elképzeléseiket megfogalmazták, illetve részt vettünk az első sikeres projektek értékelésében, elemzésében. Már 2004-ben láthatóvá és egyértelművé váltak az I. NFT területfejlesztési hiányosságai, melynek megfelelően megfogalmaztuk javaslatainkat a további fejlesztési és programozási irányokra vonatkozóan. A kutatás keretében megvizsgáltuk, hogy a Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács hatáskörében lévő

decentralizált források felhasználása milyen mértékben járul hozzá a határmenti térségek komplex fejlesztéséhez, illetve az elválasztó jellegű térszerkezeti törések áthidalásához.

2004. nyarán szakmai megbeszélést tartottunk az Eszék-Baranyai Fejlesztési Ügynökség képviselőivel, az Eszéki Önkormányzat és az Eszék-Baranyai Zsupánság vezetőivel az euroregionális együttműködés fejlesztési lehetőségeiről, az európai uniós fejlesztési források hasznosításának lehetőségeiről. Az időközben elkészítésre került Szlovénia-Magyarország-Horvátország Interreg III A Szomszédsági Program programkiegészítő dokumentuma alapján egyeztetéseket kezdeményeztünk a pályázati lehetőségek és területek feltárása céljából. A személyes egyeztetések alapján azonosításra kerültek azok a területek, ahol a legnagyobb igény mutatkozik a területfejlesztési együttműködésekre a horvát partnerekkel, másrészt azok az akadályozó tényezők, amelyek gátolják a határmenti együttműködés fejlődését, intenzifikálódását.

A 2004-ben elvégzett munkát nagymértékben befolyásolta a témavezető elhúzódó betegsége, melynek megfelelően elsősorban a helyi munkavégzés, a helyi szakértőkkel-érintettekkel folytatott konzultációk képezték munkánk gerincét, azonban a kutatás utolsó évében, 2005-ben sikerült ezt a késedelmet, lemaradást behozni és valamennyi kutatási célt teljesíteni.

2005

A kutatás harmadik, befejező évében, a kutatási programban szereplő valamennyi előirányzott tevékenység elvégzésre került, a három évre betervezett kutatási célok teljesültek. A 2005-ös év során az alábbi résztvékenységek, kutatásokat, elemzéseket végeztük el:

- A korábban begyűjtött területfejlesztési programok elemzésre, értékelésre kerültek a határmenti együttműködés szempontjából: a Baranya Megyei Területfejlesztési program, a Somogy Megyei Területfejlesztési Program, az Eszék-Baranyai Zsupánság (Osijek-Baranja Zupanija) Területfejlesztési Programja, a Kapronca-Körös Zsupánság (Koprivnicko-Krizevacka Zupanija) Területfejlesztési programja, valamint a Verőcei Zsupánság (Viroviticko Zupanija) Területfejlesztési Programja.
- Elemzésre és értékelésre kerültek a Phare CBC Horvát-Magyar Kísérleti Kisprojekt Alap (2002-es és 2003-as) nyertes magyarországi pályázatai, várható területfejlesztési hatásuk, illetve a határmenti együttműködésben betöltött katalizáló szerepük szerint.

- Elemzésre és értékelésre került az Interreg III A Szlovénia-Magyarország-Horvátország Szomszédsági Program első pályázati felhívása területfejlesztési szempontból, illetve a határmenti együttműködés fejlesztésében betöltött szerepük szerint.
- Elemzésre és értékelésre kerültek az Interreg III A program első nyertes – jelenleg szerződéskötés fázisában lévő projektjei – a várható területfejlesztési, várható határmenti együttműködés fejlesztési hatásuk szerint.
- Tekintettel arra, hogy a határmenti együttműködés jelenlegi legfontosabb akadályként a közlekedési infrastruktúra hiányosságai, a határátkelőhelyek alacsony száma került azonosításra, elemzésre kerültek a közlekedésfejlesztési lehetőségek és szükségletek a régióban, illetve a Duna-Dráva-Száva Eurorégió térségében.

A kutatás során számos szakmai szervezetet, kutatóhelyet, önkormányzatot, önkormányzati intézményt, illetve civil szervezetet megkerestünk, melyek közül valódi kutatási együttműködést építettünk ki magyar oldalon a Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökséggel, a VÁTI Dél-Dunántúli Regionális Képviselőtel; horvát oldalon, pedig a Josip Juray Strossmayer Egyetemen (Eszék), illetve az Eszék-Baranyai Regionális Fejlesztési Ügynökséggel (Agencija Regional Razvoj Osijek-Baranja). Ennek keretében számos szakmai találkozón, illetve több fontos szakmai konferencián vettünk részt. A szakmai rendezvények közül kiemelkedik egyrészt az eszéki Strossmayer Egyetem által szervezett Nemzetközi V/ C Korridor Konferencián való részvétel, ahol Merza Péter, a kutatásban résztvevő kolléga, az Eszék-Baranyai Regionális Fejlesztési Ügynökség kollégáival közösen előadást tartott a szimpóziumon.

Tekintettel arra, hogy a határ mindkét oldalon az önkormányzatok és azok intézményei meghatározó szerepet játszanak a határmenti együttműködésben, 2005. folyamán többször folytattunk személyes egyeztetéseket az önkormányzatok képviselőivel, melynek eredményeként kitűnő szakmai kapcsolatokat sikerült kiépíteni a magyar oldalon Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzatával, a Baranya Megyei Önkormányzattal; horvát oldalon, pedig Eszék Város Önkormányzatával, illetve az Eszék-Baranyai Zsupánsággal. Emellett egyeztetéseket folytattunk Verőce és Kapronca városok képviselőivel a Duna-Dráva-Száva Eurorégió jövőjével, az együttműködés fejlesztésével kapcsolatban.

2. A kutatás keretében készített közlemények jegyzéke:

1. Dr. Golobics Pál – Merza Péter (2003): Initiative de Cooperari Euroregionale In Macroregiunea Sud-Pannonica (Euroregionális együttműködési kezdeményezések a Dél-Pannon Makrorégióban). Studia Universitas Babeş-Bolyai, Geographia XLVIII, 2, Cluj-Napoca, 10 p.
2. Merza Péter (2004): Határmenti együttműködések és európai uniós támogatási programok a Dél-Dunántúlon. Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 20 p.
3. Dr. Tóth József (2005): A Dunántúl térszerkezeti egységei – különös tekintettel a magyar-horvát határmenti együttműködés lehetőségeire. (kutatási háttéranyag), PTE Pécs, 9 p.
4. Dr. Golobics Pál – Merza Péter – Tasnádi Péter (2005): A Phare CBC és az Interreg III A Szlovénia-Magyarország Szomszédsági Program megvalósítása a Dél-Dunántúlon. (oktatási segédanyag), PTE Pécs, 38 p.
5. Rudl József (2005): Az új központok szerepe a Dél-Dunántúlon. (oktatási segédanyag) PTE, Pécs, 11 p.
6. Bosanac N. – Zivic T. - Merza P. – Sudaric M. (2005): Socioeconomic and Geostrategic significance of the complex Vc transportation corridor. (A komplex V/C közlekedési korridor kiépítésének társadalmi-gazdasági és geostratégiai hatása). Konferencia előadás az eszék V/C konferencián, Josip Juray Strossmayer Egyetem, 30 p.)

Konklúziók, a kutatás rövid szakmai összefoglalása

1. A hároméves kutatási program során lefolytatott elemzések, konzultációk során egyértelmű bizonyítást nyert, hogy a határmenti együttműködés és a területfejlesztés eszközei és politikái nem alkotnak koherens rendszert sem Magyarországon, sem pedig Horvátországban, Boszniában.
2. A fragmentálódott támogatási programok és pályázati lehetőségek csak korlátozottan képesek betölteni funkciójukat, 2005. év végéig nem indultak olyan nagy támogatási programok, amelyek érdemben segíteni tudták volna a határmenti térségek összekapcsolását, közös felzárkóztatását.
3. Eredményeit tekintve a Phare CBC kisprojekt alap nem tudott hozzájárulni érdemi szinten a határmenti együttműködések, kapcsolatok továbbfejlesztéséhez, sem mennyiségi, sem

pedig minőségi szempontból. A Phare CBC program egyik jelentős negatív hatása volt, hogy a határ horvát oldalán úgy kívánt partnerségi együttműködési formákat, struktúrákat generálni, hogy nem támogatott horvátországi tevékenységeket. Ez a folyamat negatív hatását, eredményét a Szomszédcsági Program lebonyolítása során fejtette ki: a horvát oldal egyértelműen a sokkal bonyolultabb, összetettebb közös projektek (joint project) készítésében látta érdekei érvényesülését, amely olyan pályázatok készítéséhez vezetett, melyek az elkövetkezendő időszakban – a megvalósítás során – számtalan problémát, nehézséget és ezáltal további ellenérzéseket fog eredményezni.

4. Az Interreg III A Szomszédcsági Program megvalósítása mind a mai napig nem kezdődött meg, ami azt jelenti, hogy a 2004-es források sem kerültek szerződéses formában lekötésre. Ez a tény is alátámasztja, hogy igen komoly adminisztrációs/bürokratikus teher nehezíti a projektalapú együttműködést, ami különösen azért hátrányos, mert lényegében ez a keret szolgál egyedüli forrásként a határmenti térségek együttműködéseinek támogatására.
5. A Szomszédcsági Program további hiányossága, hogy továbbra sem biztosít releváns nagyságú forrásokat a határmenti térségek fejlesztéséhez, a beérkezett pályázatok túlnyomó többsége tervezési-, tanulmánykészítési-, rendezvényszervezési és egyéb, ún. soft tevékenységek elvégzését tűzi ki célul. A valódi területfejlesztési alapú határmenti együttműködés (közös infrastruktúra-építés) előre láthatólag csak a 2007 utáni forrásokban fog megjelenni, melyek az eddig tapasztalt adminisztrációs problémák miatt vélhetően 2009-2010 előtt nem fognak konkrét beruházások formájában manifesztálódni.
6. A kutatás során megállapításra került, hogy minden politikai deklaráció ellenére az intézményi szinten kötetett határmenti együttműködések nem szervesültek, azok megmaradtak a döntéshozók formális szintjén, azaz nem szervesültek valódi, ágazati együttműködéseké, konkrét fejlesztési programokká, projekteké. Ezek az együttműködések elsősorban személyfüggők, az érintett személyek pedig elsősorban választott képviselők, így minden egyes választás (önkormányzati, parlamenti, kamarai, stb.) során sérülnek az együttműködési keretek, célok és eszközök.
7. A Duna-Dráva-Száva Eurorégió működésének vizsgálata során azt a következtetést vontuk le, hogy az első két sikeres évet követő, összesen négy évig tartó horvát és bosnyák elnökség ideje alatt az együttműködések nem fejlődtek tovább, ellenkezőleg a struktúrák (munkacsoportok, munkabizottságok, stb.) szétestek, a formális funkciójuk és működésük is megszűnt. 2004 decembertől Baranya megye látja el az elnökségi funkciót, azonban

ezidáig nem tapasztalhatók érdemi intézkedések az együttműködés fejlesztése, intenzifikálása irányába.

8. A vizsgált térség határmenti együttműködései gyakorlatilag teljes mértékben nélkülözik a gazdasági megalapozottságot, a különféle vállalkozások közötti nemzetközi munkamegosztási formákat. Az elmúlt 15 évben minden határmenti gazdasági együttműködés megszűnt: a beszállítói-, ágazati-, kereskedelmi-, idegenforgalmi együttműködési struktúrák felszámolásra kerültek, kiürültek, helyüket azonban nem vette át semmilyen más egyéb gazdasági tevékenység. Az eurorégió térségei közötti gazdasági együttműködést hátráltatja a termelő szektor gyengesége, az ipari- és mezőgazdasági ágazatok folyamatos térvészése, melyet nem helyettesít a nemzetközi hatókörrel, funkcióval csak korlátozottan rendelkező szolgáltató szektor. Az idegenforgalmi együttműködések (kulturális turisztikai, ökoturisztikai, stb.) kiterjesztésének fő akadályai a közlekedési infrastruktúra fejletlensége, amely probléma előre láthatólag 2007-2008-ban az V/C korridor kiépítésével enyhülni fog.
9. Az első Nemzeti Fejlesztési Terv (NFT) térséget érintő projektjeinek vizsgálatokor kétféle képet kaptunk: egyrészt az ágazati operatív programokból gyakorlatilag egyetlen jelentős projekt sem valósul meg ebben a pénzügyi periódusban a határmenti kistérségekben, melyet némileg ellensúlyoz, hogy a Regionális Fejlesztés Operatív Programban milliárdos nagyságrendű támogatást nyert a „Dráva-medence komplex ökoturisztikai fejlesztése” címet viselő projekt. Ebben az esetben a problémát ismételten a bürokratikus teher jelenti: a 2004-es forrás szerződéses formában 2006 februárig nem került lekötésre. A megvalósuló fejlesztés egyrészt jelentős hatással fog járni a térség gazdasági életében, ugyanakkor annak fő térszerkezeti vonala-hatása megegyezik a határ futásával, azaz nem összekötő-összekapcsoló fejlesztés valósul meg, hanem egy egyoldalú magyar fejlesztési program, melyhez Horvátország nem tud pályázati forrásokból csatlakozni.
10. Az első NFT egyik tervezési hibájának, gyengeségének tudható be, hogy gyakorlatilag semmilyen formában nem kínált támogatási-, ösztönzési lehetőséget a határmenti vállalkozások határon túli piacszerzéséhez, különféle kölcsönösen előnyös nemzetközi együttműködési formák kialakításához. A kutatás során számos olyan kihasználatlan gazdasági együttműködési lehetőséggel találkoztunk (elsősorban építőipari, élelmiszeripari), melyek munkalehetőséget teremthetnének ezekben a halmozottan hátrányos, elmaradott térségekben.
11. A kutatás utolsó évében lehetőség nyílt a 2007-2013 közötti NFT előkészítésébe bekapcsolódni, melynek során megfogalmazásra kerültek azok a javaslatok, amelyek

révén a 2007 utáni európai uniós források hatékonyabban hozzájárulhatnak egyrészt a határmenti társadalmi-gazdasági kapcsolatok fejlesztéséhez, másrészt ezeknek az elmaradott térségeknek az infrastrukturális felzárkóztatásához.

Pécs, 2006. február 28.